

УДК 006.015.5:631.11

Т. В. Мазана,
ст. викладач, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
В. П. Ткаченко,
к. е. н., доцент, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

T. Mazana,
art. Teacher, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University
V. Tkachenko,
ch. Econ. Science, Associate Professor, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

QUALITY STANDARDS OF PRODUCTS AS A FACTOR ENHANCING ENTERPRISE COMPETITIVENESS

У статті визначено мета, об'єкт, суб'єкти управління конкурентоспроможністю підприємства, висвітлюються теоретичні розробки даної проблеми.

Показаний досвід західноєвропейських країн, зокрема, США та Японії, щодо шляхів підвищення якості продукції як одного із факторів конкурентоспроможності підприємств.

Процес управління конкурентоспроможністю включає поетапні дії, які є обов'язковими в умовах ринкової економіки.

In this article the aim, object, subject competitiveness management company, highlights the theoretical development of the problem.

Shows the experience of Western countries, including the United States and Japan on how to improve product quality as one of the factors of competitiveness of enterprises.

The process of konkurentospromozhnistyuu includes incremental steps that are required in a market economy.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ринкова економіка, конкурентні переваги, життєздатність підприємства, рентабельність виробництва.

Key words: competitiveness, market economy, competitive advantages of enterprise viability, profitability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток ринкових стосунків у сучасному світі характеризується значним посиленням конкуренції, перетворенням її в гіперконкуренцію. Основними чинниками посилення конкуренції між виробниками продукції є поширення науково-технічного прогресу, залучення на постійній основі інвестицій, впровадження інновацій і підвищення якості продукції. Ефективне функціонування в умовах гіперконкуренції можливе лише при досить високому рівні конкурентоспроможності підприємств.

Управління конкурентоспроможністю підприємства представляє собою науковий напрям, що вивчає теорію і практику управління конкурентоспроможністю в умовах ринкової економіки. Показником визнання провідної ролі конкуренції для успішного функціонування ринкового господарства є той факт, що

в більшості країн світу до теперішнього часу ухвалені закони про конкуренцію і створені національні органи, що займаються питаннями конкуренції. Поняття "конкурентоспроможність" підприємства було введено до наукового обігу М.Є. Портером і є базовим в управлінні. Це поняття буде існувати по відношенню до підприємства до тих пір, поки воно утримує конкурентну перевагу, яка характеризується рентабельністю виробництва. Конкурентна перевага визначається набором характеристик, якостей товару чи послуги, які створюють перевагу над конкурентами. Управління конкурентоспроможністю підприємства являє собою певний аспект менеджменту підприємства, спрямованого на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг та забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є обґрунтування шляхів забезпечення життєздатності та сталого функціонування підприємств в умовах ринку при застосуванні різних підходів у системі управління якістю продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Управління конкурентоспроможністю підприємства має бути спрямованим на:

- нейтралізацію або обмеження кількості негативних чинників впливу на рівень конкурентоспроможності;

- використання позитивних зовнішніх чинників впливу для нарощування та реалізації конкурентних переваг підприємства;

- забезпечення гнучкості управлінських дій і рішень — їх синхронізації з динамікою дії негативних і позитивних чинників конкуренції на певному ринку.

Об'єктом управління конкурентоспроможністю підприємства є рівень конкурентоспроможності, необхідний і достатній для забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції.

Суб'єктами управління конкурентоспроможністю підприємства є певне коло осіб, які реалізують мету управління:

- власник підприємства, який за будь-яких умов має брати безпосередню участь у формуванні стратегічних цілей та завдань підприємства, пов'язаних з економічними інтересами та фінансовими можливостями;

- вищий управлінський персонал підприємства (директор, заступники директора та керівники тих підрозділів підприємства, що формують ланцюг цінностей підприємства);

- лінійні менеджери операційних підрозділів підприємства, які є відповідальними за ефективну реалізацію планів дій із забезпечення належного рівня конкурентоспроможності;

- менеджери-економісти консалтингових фірм, що залучаються на підприємство на платній основі для розробки та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності;

- державні та відомчі управлінські структури та органи, повноваження яких визначаються відповідними нормативними документами.

Процес управління конкурентоспроможністю підприємства включає в себе наступні дії:

- моніторинг конкурентного середовища та оцінку конкурентної ситуації в галузі та на ринку;

- діагностування конкурентоспроможності підприємства та його основних суперників;

- конкурентне позиціонування підприємства — вибір стратегічних господарських підрозділів із перевагами у конкурентній боротьбі;

- розробка концепції та стратегії управління конкурентоспроможністю підприємства;

- реалізація конкурентної стратегії підприємства.

На підприємствах України реалізація концепції загального управління якістю (TQM) здійснюється у впровадженні міжнародних стандартів ISO серії 9000, які на сьогоднішній день увібрали в себе кращий міжнародний досвід зі створення конкурентоспроможного підприємницького середовища. В основу зазначених стандартів покладені наступні принципи управління якістю:

- орієнтація на споживача. Основу цього принципу складає аналіз ринку і потреб споживачів. Результати аналізу служать механізмом, що запускає виробництво;

- лідерство є ключовим принципом системи менеджменту якості, без якого впровадження систем управління є нереальним;

- залучення персоналу на практиці означає систематичну можливість кожного співробітника брати участь у прийнятті та реалізації управлінських рішень;

- процесний підхід — усі види діяльності в організації розглядаються як процеси;

- системний підхід передбачає представлення організації як системи взаємодіючих динамічних процесів;

- безперервне поліпшення процесів, і як результат з'являється можливість зниження втрат;

- підхід до прийняття рішень на основі фактів.

Вирішення проблеми якості в США найчастіше намагалися знайти в різних протекціоністських заходах: тарифах, квотах, миті, що захищали американських виробників від західноєвропейських конкурентів. А питання підвищення якості продукції при цьому відсувалися на другий план. Водночас менеджери фірм країни запропонували для вирішення більшості проблем виробництва підвищувати якість продукції. Було прийнято рішення звернути увагу на такі проблеми, як мотивація робітників та службовців, створення гуртків якості, підвищення свідомості службовців і менеджерів, ведення обліку витрат на якість, розробка і реалізація програм підвищення якості продукції.

На початку 1980-х років у США управління якістю полягало в плануванні якості. Однак плани розроблялися без детального вивчення внутрішньовиробничих проблем, без обліку потреб фірми, що створювало додаткові про-

блеми. Для 1980-х років характерна масова кампанія з навчання кадрів на робочих місцях. У цей самий період в країні вийшли книги Е. Демінга "Якість, продуктивність і конкурентоспроможність" і "Вихід із кризи". У цих монографіях викладена філософія якості Е. Демінга, а також рекомендації щодо оплати праці. Американські фахівці покладають великі надії на вдосконалення управління якістю, що має означати радикальну перебудову свідомості керівництва компанії, перегляд корпоративної культури і мобілізацію ресурсів організації на пошук шляхів підвищення якості продукції. На думку Л. Фейгенбаума, якість — це не евангелізм, не рацпропозиція і не гасло, — це спосіб життя.

Прийняті в США заходи для постійного підвищення якості продукції позначилися на ліквідації розриву в рівні якості між Японією і США, що посилює конкурентну боротьбу на світовому ринку. Досвід Японії переконливо доводить, що підвищення якості — це праця, що ніколи не закінчується. Сучасна фаза управління якістю в Японії почалася з 1950-х років і вважається, що японський підхід до управління якістю має низку особливостей:

- орієнтація на постійне вдосконалення процесів і результатів праці в усіх підрозділах фірми;

- орієнтація на контроль якості процесів, а не якості продукції;

- орієнтація на запобігання можливості допущення дефектів;

- ретельне дослідження й аналіз проблем, що виникають за принципом висхідного потоку, тобто від наступної операції до попередньої;

- культивування принципу "Твій споживач — виконавець наступної виробничої операції";

- повне закріплення відповідальності за якість результатів праці за безпосереднім виконавцем;

- активне використання людського чинника, розвиток творчого потенціалу робітників і службовців, культивування моралі: "Нормальній людині соромно погано працювати".

Основна концепція "японського дива" — досконала технологія виробництва, управління або обслуговування. На фірмах широко впроваджуються обчислювальна і мікропроцесорна техніка, новітні матеріали, автоматизовані системи проектування, управління виробництвом, широко застосовуються цілком комп'ютеризовані статистичні методи аналізу і контролю. Системи управління якістю мають зворотні зв'язки. Найважливішою передумовою успішної ро-

боти з підвищення якості є підготовка і постійне навчання персоналу фірми. Останніми роками навчання здійснюється з застосуванням сучасних освітніх технологій і технічних засобів. Розроблено програми ділових ігор з якості з використанням персональних комп'ютерів. Людина, що проходить курс навчання, самостійно приймає рішення і намагається створити на уявному підприємстві найкращі умови для досягнення високої конкурентоспроможності продукції і фірми. Навчання має дуже важливий побічний ефект: зміна в кращий бік особистого ставлення людей до роботи з підвищення якості. Вважається, що якість праці на 90 % визначається вихованням, свідомістю і тільки на 10 % — знаннями.

Протягом 1980-х років у країнах Західної Європи спостерігалось посилення уваги до проблем якості продукції і послуг, а також до вдосконалення самого забезпечення якості. У західноєвропейських країнах вироблено єдині стандарти, підходи до технологічних регламентів, гармонізовані національні стандарти на системи якості, створені на основі стандартів ISO серії 9000, введені в дію їх європейські аналоги — EN серії 29000.

Велике значення надається сертифікації систем якості на відповідність цим стандартам, створенню авторитетного європейського органу з сертифікації відповідно до вимог стандартів EN серії 45000. Зазначені стандарти повинні стати гарантантами високої якості, захистити мільйони споживачів від низькосортної продукції, стимулювати виробників до нових досягнень у сфері якості. Для нормального функціонування європейського ринку продукція, що поставляється, повинна бути сертифікована незалежною організацією. Крім сертифікації продукції, проводиться акредитація випробувальних лабораторій і працівників, що здійснюють контроль і оцінку якості продукції. Найважливіший аспект їх діяльності — контроль за задоволенням вимог споживачів і вирішення конфліктів, що виникають між виробником і постачальником продукції. Фірми проводять активну політику у сфері підвищення якості продукції, а процеси підлягають жорсткому контролю. Якість стала чинником забезпечення конкурентоспроможності європейських країн. Для реалізації такої стратегії потрібно було введення єдиних законодавчих вимог (директив), єдиних стандартів, єдиних процесів перевірки відповідності продукції фірми вимогам ринку.

В Україні відповідно до системи управління якістю сертифіковано понад 700 підпри-

емств. Сьогодні Українська асоціація якості, яка є лідером громадського руху за якість в країні, об'єднує 450 провідних підприємств з усіх регіонів України та близько 1000 фахівців з якості з різних країн. З ініціативи та за участю цього об'єднання в країні відбуваються процеси формування нової філософії якості. Основним завданням ISO є підтримка розробки міжнародних стандартів, тестування та сертифікації, спрямованих на розвиток міжнародної торгівлі якісними продуктами та послугами. Ця організація об'єднує близько 150 країн, з 2004 року Україна також входить до ISO. В Україні введено міжнародні стандарти ISO серії 9000, як національні (ДСТУ ISO 9000:2001 , ДСТУ ISO 9001:2001 та інші).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи вищенаведений матеріал, можна зробити висновок, що для підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах вступу до Євросоюзу, необхідно зосередитися на системі управління якістю на підприємстві, а також на методології її впровадження згідно з міжнародними стандартами ISO серії 9000.

Якщо Україна вступить до Євросоюзу, українські фірми, що виробляють продукцію, змушені будуть підвищувати якість продукції для забезпечення підвищення конкурентоспроможності на спільному з Європою ринку. Це призведе до гонки за зростання конкурентоспроможності продукції, від чого виграє не лише європейський споживач, а й український. Фірми, що нехтуватимуть цим, — банкрутуватимуть, і лише зміна власника відновить її участь у боротьбі за споживача.

Література:

1. Бугера С. І. Правове регулювання якості сільськогосподарської продукції відповідно до вимог Європейського Союзу / С.І. Бугера // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2012_1/Bugera.pdf
2. Друзюк В. Система управління якістю — інвестиції в майбутнє / В. Друзюк, О. Федак // Стандартизація. Сертифікація. Якість. — 2009. — № 1. — С. 51—54.
3. Іванюта П.В. Державне регулювання гармонізації національних стандартів якості товару у відповідності міжнародних і європейських норм [Електронний ресурс] / П. В. Іванюта // Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=159>

4. Пономарьова О.С. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність підприємства / О.С. Пономарьова // Економіка, фінанси, право. — 2009. — № 5. — С. 8.

5. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. (в редакції від 6 вересня 2005 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 50. — Ст. 533.

6. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>

7. Сокольська Т.В. Взаємозалежність якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / Т.В. Сокольська // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 1 (79). — С. 160—164.

8. Репин В.В., Елиферов В.Г. Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. — 544 с.

References:

1. Bouguer, S.I. (2012), "Rights quality of agricultural products according to the requirements of the European Union", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2012_1/Bugera.pdf
2. Druziuk, V. and Fedak, A. (2009), "Quality Management System — investment in the future", Standardization. Certification. Quality, vol. 1, pp. 51—54.
3. Ivaniuta, P.V. (2010), "State regulation harmonization of national quality standards of goods in conformity with international and European standards", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, vol.7, [online], available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=159>
4. Ponomarev, O.S. (2009), "The impact of product quality on competitiveness", Economics, finance, and law, vol. 5, p. 8.
5. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), "Law "On the safety and quality of food", Vidomosti Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 50, p. 533.
6. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2014), available at: <http://www.minagro.gov.ua>
7. Sokolsky, T. (2008), "Interdependence quality and competitiveness of agricultural products", vol. 1 (79), pp. 160—164.
8. Repin, V. and Elyferov, V. (2013), Category Management Approach. Modeling business processes, Mann Ivanov and Ferber, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2014 р.